

PhDr. Eva Chudinová, PhD.
Ústav mediálnej komunikácie
Fakulta médií
Paneurópska vysoká škola

Mgr. Vladimír Bačišin, PhD.
Ústav medzinárodného podnikania
Fakulta ekonómie a podnikania
Paneurópska vysoká škola
Tematínska 10

Súčasný stav ukrajinskej ekonomiky

CURRENT STATUS UKRAINIAN ECONOMY

Abstrakt

Článok sa zaoberá súčasným stavom ukrajinskej ekonomiky, najmä z hľadiska zahraničného obchodu krajiny. Autori analyzujú bežný účet platobnej bilancie Ukrajiny. Zaoberajú sa problematikou spracovania ropy a výroby ropných výrobkov v tejto krajine. Príčinou negatívneho stavu platobnej bilancie Ukrajiny je obchod s tovarmi.

Kľúčové slová

Ukrajina, zahraničný obchod

Abstract

Article looks at the current state of the ukrainian economy, particularly in terms of foreign trade of the country. The authors analyze the current account of the balance of payments of Ukraine. Deal with the issue of oil processing and production of petroleum products in the country. The cause of the negative state of Ukraine's balance of payments trade in goods.

Key words

Ukraine, foreign trade

Úvod

Na prvý pohľad, z hľadiska zemepisnej štruktúry zahraničný obchod Ukrajiny vyzerá viac-menej vyvážené a dobre. Môžeme povedať, že ukrajinskú ekonomiku môžeme považovať za štandardnú z hľadiska priemerne európskej krajiny . To znamená , že na najbližších susedov -

Európu a Rusko – pripadá polovica zahranično-obchodného obratu , respektíve 27,5 % a 25 % . So skupinou krajín nachádzajúcich sa geograficky o niečo ďalej, je to oveľa menej . Na ostatné krajiny Spoločenstva nezávislých štátov pripadá 7,4 % zahraničného obchodu, na krajiny na Stredného východu - 8,2 % a Čínu - 7,7 % . Na veľmi vzdialený americký trh pripadá 2,6 % z obratu , na Indiu - 2,1 % , na Japonsko a Južnú Kóreu - 1,5 % , a na Brazíliu a Indonéziu - 0,5 % a 0,6 % .

Avšak geografická rovnováha zahraničného obchodu neznamena, že existuje komoditná a finančná rovnováha . Okrem práve v súvislosti s týmito bilanciami nie veľmi dobrá situácia, a ako výsledok zahraničného obchodu Ukrajiny je to, že zahraničnoobchodné vzťahy vytvárajú chronicky deficitnú bilanciu .

Tabuľka : Komponenty bežného účtu platobnej bilancie Ukrajiny

mil. USD /roky	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013 – 1 odhad
Bežný účet	-1617	-5272	-12763	-1732	-3018	-10245	-14315	-5171
Obchodná bilancia	-5194	-10572	-16091	-4307	-8388	-16252	-19478	-6822
Bilancia služieb	2126	2420	1741	2354	4404	6095	5152	1626
Bilancia príjmov	-1722	-659	-1540	-2440	-2009	-3796	-2965	-1127
Bilancia transferov	3173	3539	3127	2661	2975	3708	2976	1152

Prameň: Národná banka Ukrajiny

Ako ukazuje tabuľka , posledných sedem a pol roka bola platobná bilancia deficitná. Základným " generátorom " negatívneho výsledku zahraničnej ekonomickej aktivity je obchod s tovarom. Dopĺňajú ich platby zo zahraničných investícií (bilancia výnosov). To je ešte jedna nerovnováha. Povedzme si o nej bližšie. Zvyčajne krajiny, ktoré sa snažia o zahraničné investície (kapitál) majú aktívne saldo obchodnej bilancie, pretože pozitívny výsledok platobnej bilancie sa vytvára vďaka prílivu kapitálu, ktorým sa prevádzajú do zahraničia výnosy. V prípade Ukrajiny to tak nie je. Je to bez ohľadu na kladné saldo bilancie služieb a dokonca ani vďaka veľkým prevodom finančných prostriedkov zo zahraničia. To znamená, že deficit platobnej bilancie sa vyrovnáva len vďaka zahraničným pôžičkám. Z toho vyplýva, že ukrajinská ekonomika bude v budúcnosti ešte viac platiť do zahraničia – portfóliovým investorom.

Dá sa predpokladať, že príčinou obchodnej, ale aj finančnej nerovnováhy je Ukrajina predáva nie vlastné tovary. Práve preto sa jej ekonomika dostáva permanentne do krízového stavu.

Pod termínom vlastný výrobok chápeme známe v ekonomických technických hodnoteniach hodnotenie podielu národných firiem v hodnote nimi vyrábaných výrobkov.

Ak sa na území určitej krajiny realizujú všetky štádiá výrobného procesu (získanie surovín - výroba polotovarov - výroba z polotovarov konečných výrobkov), vtedy je tovar na 100 % tovarom danej krajiny. Ak určité štádium výroby používa zahraničný komponent, vtedy je tovar len čiastočne tovarom danej krajiny. Čím viac je v ekonomike komponentov, ktoré nie sú z ekonomiky vlastnej krajiny, tým viac je problémov v platobnej bilancii krajiny.

Problém, ale presnejšie povedané riešenie tohto problému je v tom, že v prípade problémov s konjunktúrou, dodávatelia môžu nechať vyrábať v inej krajine, a súčasne môžu konečný výrobok vyrábať vo vlastnej krajine. Špecifikum vývoja ekonomiky Ukrajiny je v tom, že zo všetkých tovarových skupín má krajina len dve vlastné. Ukrajina má len dve úplne vlastné skupiny tovarov – čierna metalurgia a poľnohospodárstvo. Krajina má vlastnú železnú rudu a koksované uhlie, ale aj rozvinutý poľnohospodársky sektor. Znamená to, že Ukrajine má silný metalurgický priemysel a poľnohospodárstvo. Pre metalurgický priemysel je však potrebný nikel a pre potravinársky priemysel kakao, ktoré sa musia doviesť.

Čo sa týka iných tovarových skupín ukrajinskej ekonomiky, ale aj zahraničného obchodu, treba povedať, že minerálne suroviny, produkty chemického priemyslu, výrobky z dreva, farebné kovy, ale aj strojárenské produkty vo väčšine prípadov pozostávajú zo zahraničných komponentov.

1. Tovarová skladba

Ako ilustráciu toho ako veľká časť zahraničných komponentov môže vplývať na celkovú ekonomickú, ale aj na zahranično-ekonomickú situáciu v krajine, pozrieme sa na základnú tovarovú skupinu ukrajinskej ekonomiky – dovoz, spracovanie a vývoz minerálnych produktov.

Na verejnosti je známa situácia vzťahov medzi ukrajinským podnikom Naftogaz a ruskou firmou Gazprom. Mnohé roky podniky diskutovali o cenách dodávok zemného plynu, ale aj o cenách prepravy zemného plynu cez územie Ukrajiny. V Európe nie je známa, a ani na prvý pohľad viditeľná situácia v sektore ťažby a spracovania ropy, teda vzájomných vzťahov medzi ruskými ropnými firmami a ukrajinskými rafinériami.

Spory medzi firmami sa skončili v deväťdesiatych rokoch keď vtedajší prezident Ukrajiny Leonid Kučma dal súhlas na predaj balíkov akcií rafinérií ruským investorom. Väčšina ukrajinských rafinérií sa vtedy dostala pod kontrolu ruských firiem: Lisičanská rafinéria

(kapacita 16. mil. ton ropy ročne) sa dostala pod kontrolu firmy Ťumenskaja neft'janaja kompanija – British Petroleum (TNK-BP), Odeská rafinéria (kapacita 2,8 mil. ton ropy ročne) pripadla firme Lukoil, Kremenčugská rafinéria (kapacita 18,6 mil. ton ropy ročne) sa dostala pod kontrolu firmy Tatneft' a Chersonská rafinéria (7,1 mil. ton ropy ročne) pripadla skupine Al'jans.

Ukrajinský rozpočet získal peniaze za balíky akcií, a následne stabilné daňové výnosy, štát podporoval zamestnanosť a podniky vyrábali. Ukrajinský trh palív bol odvtedy viac-menej stabilný. Harmónia nebola večná. V roku 2006 sa začala generálna oprava Chersonskej rafinérie. Doteraz sa neskončila. V roku 2007 Tatneft' z Kremnčuskej rafinérie vytlačila ukrajinská skupina Privat Igoro Kolomojského. Tetneft' prestala rafinérii dodávať ropu. Noví majitelia si našli iných dodávateľov ropy, ale nikdy nedosiahli projektovanú kapacitu. V súčasnosti rafinéria spracováva 3 mil. ton ropy, namiesto 18 mil. ton. V októbri 2009 sa zmenila trasa prepravy ropy cez Ukrajinu. Vďaka tomu sa zastavilo jej spracovanie v Odeskej rafinérii. Firme Lukoil sa ju podarilo predať len v polovici minulého roku. V polovici minulého roku firma Rosneft', ktorá kúpila firmu TNK-BP, prestala dodávať ropu do Lisičanskej rafinérie.

2. Ropný priemysel

Čo hovorí štatistika? Pred rokom 2012 boli ukrajinské rafinérie vytiažené na približne nie viac ako 25%, čo je 11 mil. ton ročne oproti celkovej kapacite 40 mil. ton. V roku 2012 klesla kapacita spracovania na 10 %. Za posledné tri štvrtroky minulého roku sa situácia nezmanila. Ukrajina spracovávala 2,3 mil. ton ropy, čo jej totožné s vlastnou ťažbou. Sporadicky podniky dovážajú ropu z Azerbajdžanu a Kazachstanu.

Je samozrejmé, že okrem konfliktov medzi akcionármi rafinérií, na zastavenie činnosti rafinérií mala ukrajinská politika poplatkov za prepravu ropy. V roku 2005 ukrajinská vláda nahradila clá, ktoré sa platili za dovezené ropné výrobky na spotrebné dane, ktoré sa platia zo všetkých druhov pohonných hmôt na domácom ukrajinskom trhu. Je to bez ohľadu na krajinu pôvodu. Po tejto zmene ukrajinský trh zaplavili benzín, nafta a mazut zovšadiaľ. Tým sa zväčšila konkurencia a z trhu boli vytlačení výrobcovia, ktorí mali podniky na Ukrajine.

Na situáciu ukrajinských rafinérskych podnikov mali vplyv rozpočtové a regulačné opatrenia vlády, konflikty medzi akcionármi. Nielen. Na stav odvetvia mal vplyv aj všeobecnejší ekonomický faktor, ktorý je prítomný aj v Európskej únii. Vysoké ceny ropy a relatívne

stabilné ceny pohonných hmôt vytvárajú predpoklady na to, že výroba v mnohých rafinériách je stratová. V takej istej ekonomickej situácii ako sú ukrajinské rafinérie sa nachádzajú aj iné podniky v Európskej únii. Ako vidíme zo štatistických údajov, tak ako dovoz klesol takmer na nulu, ukrajinské rafinérie prestali fungovať. Import ropných produktov stúpol

Dovoz, ťažba a spracovanie ropy na Ukrajine

mil ton./roky	2008	2009	2010	2011	2012	2013 ¹
import surovej ropy	6.568	7.182	7.622	5.566,2	1.504,7	0.320
ťažba ropy a kondenzátu	4.240	3.951	3.548	3.325	3.29	2.302
dodávky ropy do rafinérií	10.819	11.432	11.003	9.764	4.013	2.298
spracovanie ropy v rafinériách	10.847	11.508	11.096	9.049	4.57	2.365
hodnota spracovanej ropy v mil. USD.	4224	2600	3138	3440	547	-

Prameň:

Zdalo by sa, že pôvodná ekonomická schéma mala dlhú životnosť. Ruské ropné firmy dodávali ropu do ukrajinských rafinérií. Po jej spracovaní ropné produkty predávali na ukrajinskom trhu, alebo ich vyvážali. Táto schéma začala byť nevýhodná. Firmy ju nahradili priamymi dodávkami ropných produktov na ukrajinský trh.

Dovoz ropných produktov na Ukrajinu

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 ²
Dovoz ropných produktov v mil. ton	5,5	3,82	4,6	6,2	6,8	5,507

Prameň:

Zrieknutie sa starej podnikateľskej schémy sa ihneď prejavil na obchodnej a platobnej bilancii. Kedy si sa hodnota dovezenej ropy kompenzovala hodnotou vyvezených ropných produktov, teraz sa namiesto dovezenej ropy dovážajú hotové ropné výrobky. Ich hodnota sa v platobnej bilancii nemá čím kompenzovať. Ukrajinský spotrebiteľ zatiaľ nepocit'uje problémy ukrajinských rafinérií. Na trhu nie je nedostatok palív, V neďalekej budúcnosti sa môže objaviť deficit, alebo rast cien kvôli novej devalvácii národnej meny. Pozrieme sa prečo.

¹ Za tri štvrťroky minulého roku

² Za tri štvrťroky minulého roku

V súčasnosti keď sa predávajú pohonné hmoty, importér dostáva platby v hrinách. Následne ich konvertuje na voľne vymeniteľnú menu, alebo na národnú menu (napríklad ruble). Znamená to, že ukrajinský devízový trh musí poskytnúť dovozcom pohonných hmôt neobmedzený prístup k iným menám v režime viac, či menej stabilného kurzu. Zatiaľ táto možnosť existuje vďaka pevnému kurzu (fixácii) národnej meny voči voľne vymeniteľným menám, alebo voči menám krajín Spoločenstva nezávislých štátov. Ak sa pozrieme na dynamiku platobnej bilancie, táto možnosť skôr, či neskôr pominie. Bude postačovať len to, že akýkoľvek zahraničný veriteľ neposkytne Ukrajine ďalšiu pôžičku, alebo neposkytne možnosť oddialiť splátky starých úverov. Vtedy vznikne na devízovom trhu deficit. Ukrajina bude nútená devalvovať národnú menu. V takom prípade nebudú môcť importéri pohonných hmôt vykazovať predpokladaný zisk, ak vôbec sa bude dať o ziskoch hovoriť.

Použitá literatúra

1. Supeková, S. Food quality policy and labelling on the national level in selected EU countries [Politika kvality potravín a tvorba značky na národnej úrovni vo vybraných krajinách EÚ] / Ľudmila Nagyová ... [et al.]. In: Food chain management : European experiences and local solutions.- [1st ed.].- Nitra : [s. n.] ; Graz : Printed by Mail Boxes Etc. , 2010.- ISBN 3902103248.- Chapter 4, Consumption stage. [Part] 4.1, p. 117-150 [1,55 AH].
2. Supeková S. ŠIMO, Dušan. Aktuálne problémy zahraničného obchodu SR s vybranými komoditami zeleniny. In Ekonomika management inovace =Economics management innovation. ISSN 1804-1299, 2011, roč. 3, č. 2, s.

Kontaktné údaje

PhDr. Eva CHUDINOVÁ, PhD.
Ústav mediálnej komunikácie
Fakulta médií
Paneurópska vysoká škola
Tematínska 10
851 01 Bratislava
Slovenská republika
eva.chudinová@gmail.com

Mgr. Vladimír BAČIŠIN, PhD.
Ústav medzinárodného podnikania
Fakulta ekonómie a podnikania
Paneurópska vysoká škola
Tematínska 10
851 01 Bratislava
Slovenská republika
vladimir.bacisin@gmail.com